

Ανταγωνισμός, ανταγωνιστικότητα και εξωστρέφεια

Η φύση και ο ρόλος των εμποδίων εισόδου*

Νικόλαος Βέττας

ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Φραγκώ Κουραντή

ΜΕΤΑ-ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΥΠΟΤΡΟΦΟΣ

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

Περίληψη

Το άρθρο αυτό αναφέρεται επιλεκτικά σε σημεία της εξέλιξης της φύσης και έντασης του ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών κατά την τρέχουσα κρίση της ελληνικής οικονομίας. Για να επιτευχθούν σημαντικοί ρυθμοί ανάπτυξης, που θα σύρουν την οικονομία από τη βαθιά ύφεση, απαιτείται ένα ισχυρό επενδυτικό κύμα και ταυτόχρονα ένας νέος προσανατολισμός της παραγωγικής βάσης που θα αντανακλά εξωστρέφεια. Ενώ η πολύ σημαντική μείωση της εσωτερικής ζήτησης και του μοναδιαίου κόστους εργασίας που παρατηρείται κατά την τελευταία τριετία έχει αλλάξει τις σχετικές τιμές προς όφελος των εξωστρεφών επιχειρήσεων, εξακολουθούν να υπάρχουν πολύ σημαντικά εμπόδια στη νέα επιχειρηματικότητα που συνολικά κρατούν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας χαμηλότερα από το επιθυμητό σημείο. Αυτά τα εμπόδια σχετίζονται κυρίως με τη λειτουργία του δημόσιου τομέα και ειδικότερα με τον τρόπο που αυτός σχετίζεται με τις επιχειρήσεις, μια σχέση που χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα, ασυνέπεια και, συνακόλουθα, αδιαφάνεια. Πρόσδος σε αυτό το κομβικό σημείο είναι απαραίτητη για να μειωθεί το κόστος εισόδου στις αγορές, με πολλαπλά οφέλη για τις επενδύσεις, την επιχειρηματικότητα και την ανταγωνιστικότητα.

*Το άρθρο στηρίζεται εν μέρει σε έρευνα που εκπονήθηκε στο έργο «Θαλής» στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών: «Νέες Μέθοδοι στην Ανάλυση Ανταγωνισμού Επιχειρήσεων: Ολιγοπωλιακές Στρατηγικές, Δίκτυα και Ρυθμιστικές Παρεμβάσεις» που συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και Εθνικούς Πόρους μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση. Επίσης αντλεί πληροφόρηση και υλικό από τρέχουσες σχετικές έρευνες στο Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, όπου ευχαριστίες οφείλονται στους ερευνητές του και κυρίως στους Μ. Βασιλειάδη, Ι. Γιωτόπουλο και Α. Τσακανίκα.

1. Εισαγωγή

Μετά από μια περίοδο μακράς και βαθιάς ύφεσης, η ελληνική οικονομία πλησιάζει πολύ κοντά σε σημείο σταθεροποίησης. Υπό την υπόθεση ότι δεν θα υπάρξουν πρόσθετες εξωτερικές αναταράξεις, η σωρευτική μείωση του εθνικού εισοδήματος κατά το 1/4 πλησιάζει στο τέλος της. Ταυτόχρονα τα «δίδυμα ελλείμματα» που επί μακρόν αντανakλούσαν τις παθογένειες της οικονομίας, το δημοσιονομικό και του εξωτερικού ισοζυγίου, πλησιάζουν στο μηδέν. Τέλος, οι τιμές συνολικά αποκλιμακώνονται, σε άλλους κλάδους με σημαντική ταχύτητα και σε άλλους με μικρότερη. Στα επί μέρους χαρακτηριστικά της προσαρμογής της ελληνικής οικονομίας, αξιοσημείωτη είναι η πολύ έντονη μείωση της εσωτερικής ζήτησης και συνακόλουθα των εισαγωγών.

Ενώ η έως τώρα δημοσιονομική προσαρμογή ήταν απαραίτητη και σηματοδοτεί ότι το καταστροφικό για την οικονομία σενάριο έχει απομακρυνθεί σημαντικά, υπάρχει και η αρνητική πλευρά της πρόσφατης πορείας της ελληνικής οικονομίας. Αυτή αναδεικνύεται ιδίως όταν κανείς εστιάζει στην πλευρά της παραγωγής. Αντανakλά το γεγονός ότι η παραγωγική δομή της οικονομίας έχει προσαρμοστεί με σημαντική βραδύτητα, οι επενδύσεις έχουν κυμανθεί σε πολύ χαμηλό επίπεδο, η δυναμική των εξαγωγών είναι ασθενής, επιπρόσθετα βέβαια και με όλες τις αρνητικές επιδράσεις που υπάρχουν στο επίπεδο και τη διάρθρωση της ανεργίας. Αυτό έχει συμβεί για δύο κυρίως λόγους, την πολιτική και μακροοικονομική αβεβαιότητα, που άλλοτε περισσότερο και άλλοτε λιγότερο συνόδευε την πορεία προσαρμογής, αλλά και το ότι οι απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις δεν έχουν προωθηθεί με σαφήνεια, επιμονή, συναίνεση και με την αίσθηση του απολύτως επείγοντος.

Με το βλέμμα προς τα εμπρός, το ζητούμενο είναι να υπάρξει το συντομότερο η επίτευξη και διατήρηση υψηλών ρυθμών ανάπτυξης. Δεδομένων των υφιστάμενων περιορισμών και ειδικότερα του ότι η αύξηση της εσωτερικής κατανάλωσης, ιδιωτικής και δημόσιας, προβλέπεται να είναι αρχικά σχετικά βραδεία, απαιτούνται επενδύσεις σε υψηλό επίπεδο και σημαντική αύξηση των εξαγωγών. Συνολικά, απαιτείται η υιοθέτηση ενός νέου παραγωγικού υποδείγματος του οποίου το κύριο χαρακτηριστικό θα είναι πώς η προσοχή των επιχειρήσεων δεν θα είναι κυρίως στις διάφορες πλευρές της σχέσης τους με το Δημόσιο (από φορολογική άποψη, εργασιακών σχέσεων, ρυθμιστικού βάρους, πολυπλοκότητας κανονισμών και άλλων περιορισμών) αλλά στο πώς θα προσφέρουν ανταγωνιστικά προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας που θα είναι ελκυστικά για τους ξένους και τους Έλληνες καταναλωτές.

Το παρόν άρθρο ασχολείται με ορισμένα από τα κύρια σημεία του πώς διαμορφώνεται ο ανταγωνισμός στις αγορές προϊόντων και υπηρεσιών κατά την τρέχουσα κρίση στην ελληνική οικονομία και ποιες είναι οι άμεσες προοπτικές, με έμφαση στο ζήτημα της άρσης των εμποδίων εισόδου και, μέσω αυτής, στην υποστήριξη της εξωστρέφειας. Εξετάζει επίσης ειδικότερα σχετικά μέτρα που αντιπροσωπεύουν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε τέσσερα κομβικά σημεία, την ενίσχυση του ανταγωνισμού, την επιτάχυνση των επενδύσεων, των εξαγωγών και τον εκσυγχρονισμό του συστήματος δημόσιων προμηθειών.

2. Βασικοί παράγοντες της υστέρησης ανταγωνιστικότητας

Έως ένα βαθμό, η βαθιά κάμψη που παρατηρείται στις επενδύσεις και η σημαντική υστέρηση στις εξαγωγές σε σχέση με το επιθυμητό ήταν αναμενόμενες. Οι επιχειρήσεις χρειάζονται χρόνο να εμπεδώσουν το νέο πλαίσιο που διαμορφώνεται και στη συνέχεια να προσαρμοσθούν σε αυτό και να μετασχηματιστούν ανάλογα. Αυτός ο μετασχηματισμός εξαρτάται και εκφράζεται σε μεγάλο βαθμό από τις νέες επενδύσεις και όσο οι επενδύσεις αυτές είναι σε πολύ χαμηλό επίπεδο, οι θετικές εξελίξεις θα παρατηρούνται μόνο με ιδιαίτερα αργό ρυθμό. Οι επενδύσεις αυτές βρίσκονται σε χαμηλό επίπεδο για τρεις τουλάχιστον λόγους, την έλλειψη χρηματοδότησης, την ύπαρξη σημαντικού αργού παραγωγικού δυναμικού σε πολλούς κλάδους, αλλά κυρίως την έως τώρα πολύ έντονη αβεβαιότητα, τόσο σε μακροοικονομικό επίπεδο όσο και σε αυτό των φορολογικών και άλλων επιμέρους πολιτικών. Όμως, ακόμη και πέρα από τη δυσχέρεια στην κινητοποίηση των επενδύσεων, υπάρχουν ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής επιχειρηματικότητας, όπως αυτή αναπτύχθηκε τις τελευταίες δεκαετίες που δεν επιτρέπει τον άμεσο αναπροσανατολισμό της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Η ανάπτυξη της παραγωγικής βάσης της ελληνικής οικονομίας κατά τις τελευταίες δύο δεκαετίες είχε διάφορα χαρακτηριστικά, που άλλα μπορούν να κριθούν θετικά και άλλα αρνητικά. Υπήρξαν υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης σε όλους σχεδόν τους κλάδους των υπηρεσιών αλλά κυρίως σε όσους ήταν σχετιζόμενοι με εμπορικές δραστηριότητες, με τη δημιουργία πλήθους νέων επιχειρήσεων αλλά και την ισχυροποίηση και σταδιακή μεγέθυνση μικρότερων επιχειρήσεων. Ταυτόχρονα στο προϊόν του πρωτογενούς τομέα υπήρξε σταδιακή συρρίκνωση, ενώ η άνοδος στη βιομηχανία ήταν σαφώς βραδύτερη από ό,τι στο σύνολο της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας και τροφοδοτήθηκε περισσότερο από τις κατασκευές και τις ενεργειακές επενδύσεις και λιγότερο από μεταποιητικές δραστηριότητες. Πραγματοποιήθηκε με επιτυχία αναδιάρθρωση και προσπάθεια για εξωστρέφεια ορισμένων επιχειρηματικών κλάδων, όπως στον τραπεζικό τομέα, στις τηλεπικοινωνίες, αλλά και στη μεταποίηση και στο εμπόριο. Ως αποτέλεσμα οι κλάδοι αυτοί απέκτησαν ένα βαθμό εξωστρέφειας και ιδίως κινήθηκαν δυναμικά στην περιοχή της Νοτιο-ανατολικής Ευρώπης. Οι παράγοντες που οδήγησαν σε αυτή την ανάπτυξη ήταν διάφοροι, αλλά μπορούμε να απομονώσουμε τέσσερις ως τους σημαντικότερους. Ότι στο διάστημα αυτό υπήρξε μια διαχρονικά σταθερή πορεία μεγέθυνσης σε όλη την Ευρώπη, με αύξηση της ζήτησης για εισαγωγές. Ότι στις γειτονικές χώρες και ειδικότερα στην περιοχή των Βαλκανίων και της Τουρκίας υπήρξε μετασχηματισμός της οικονομίας με αύξηση της κατανάλωσης και άνοιγμα των αγορών, οπότε δημιουργήθηκαν σημαντικές ευκαιρίες. Ότι υπήρξε σταδιακά εμπέδωση της μακροοικονομικής σταθερότητας, συνοδευόμενη και από μείωση του κόστους του χρήματος. Τέλος, ότι η ελληνική οικονομία εκίνησε από χαμηλότερο επίπεδο ανάπτυξης σε σχέση με τους εταίρους της στην Ευρώπη, των οποίων οι οικονομίες ήταν κατά μέσο όρο ωριμότερες. Κατά κύριο λόγο πάντως, η σχετικά ταχύρρυθμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας σε αυτό το διάστημα βασίστηκε κυρίως στην εγχώρια ζήτηση με διεύρυνση της ιδιωτικής και δημόσιας κατανάλωσης (παρακολουθώντας και τη αντίστοιχη διεύρυνση του δανεισμού), όπως και σχετικά υψηλή επενδυτική δραστηριότητα κυρίως στον οικοδομικό κλάδο.

Στο ίδιο διάστημα όμως που είχαμε τους θετικούς αυτούς ρυθμούς ανάπτυξης, το εμπορικό έλλειμμα της ελληνικής οικονομίας σταδιακά και σταθερά διευρυνόταν, γεγονός που αντανάκλα τη φθίνουσα διεθνή ανταγωνιστικότητά της. Η εγχώρια ζήτηση στράφηκε στην αγορά κυρίως προϊόντων παραγόμενων στο εξωτερικό. Η μείωση της ανταγωνιστικότητας μπορεί να αποδοθεί αφενός στο ότι το κόστος εργασίας αυξήθηκε διαχρονικά σχετικά γρηγορότερα από την παραγωγικότητα της εργασίας και αφετέρου σε «εμπόδια εισόδου» τα οποία καθιστούσαν ιδιαίτερα δυσχερή την είσοδο νέων επιχειρήσεων και την επέκταση των υφιστάμενων.

Τα παραπάνω αναφερόμενα εμπόδια εισόδου στις αγορές κατατάσσονται σε δύο κατηγορίες. Πρώτον, είναι τα θεσμοθετημένα, μια σειρά από άμεσες ή έμμεσες απαγορεύσεις στην οικονομική δραστηριότητα. Αυτά μειώθηκαν σε ένα βαθμό κατά τη διάρκεια των τελευταίων δύο δεκαετιών, κυρίως ως αποτέλεσμα της εναρμόνισης του ελληνικού δικαίου με το ευρωπαϊκό, χωρίς όμως να έχουν εξαλειφθεί ολοσχερώς, αλλά πολλές φορές έχοντας λάβει μια παραπλήσια μορφή. Δεύτερον, υπάρχουν σημαντικά άτυπα, μη θεσμοθετημένα, εμπόδια και κυρίως αυτά που σχετίζονται με το ασαφές και ευμετάβλητο φορολογικό και γενικότερα θεσμικό πλαίσιο, την πολυνομία, την πληθώρα άχρηστων και συχνά αντιφατικών μεταξύ τους ρυθμίσεων και τη διαφθορά. Συνολικά αυτά τα εμπόδια σημαίνουν ότι, το πραγματικό κόστος λειτουργίας των επιχειρήσεων σε αυτό το πλαίσιο μπορεί να υπερβαίνει κατά πολύ αυτό που συνήθως μετράται ονομαστικά. Ταυτόχρονα, η δυναμική των κλάδων, όπως αντανάκλαται στην είσοδο και έξοδο επιχειρήσεων, θα τείνει ως αποτέλεσμα να είναι χαμηλή σε σχέση με άλλες οικονομίες (υπάρχει δηλαδή σχετικά μικρός αριθμός επιχειρήσεων που εισέρχονται σε έναν κλάδο ή που εξέρχονται). Δημιουργείται έτσι συνολικά μια ασυμμετρία ανάμεσα στους «έσω» (incumbents) και τους «έξω» (potential entrants) στους κλάδους της ελληνικής αγοράς.

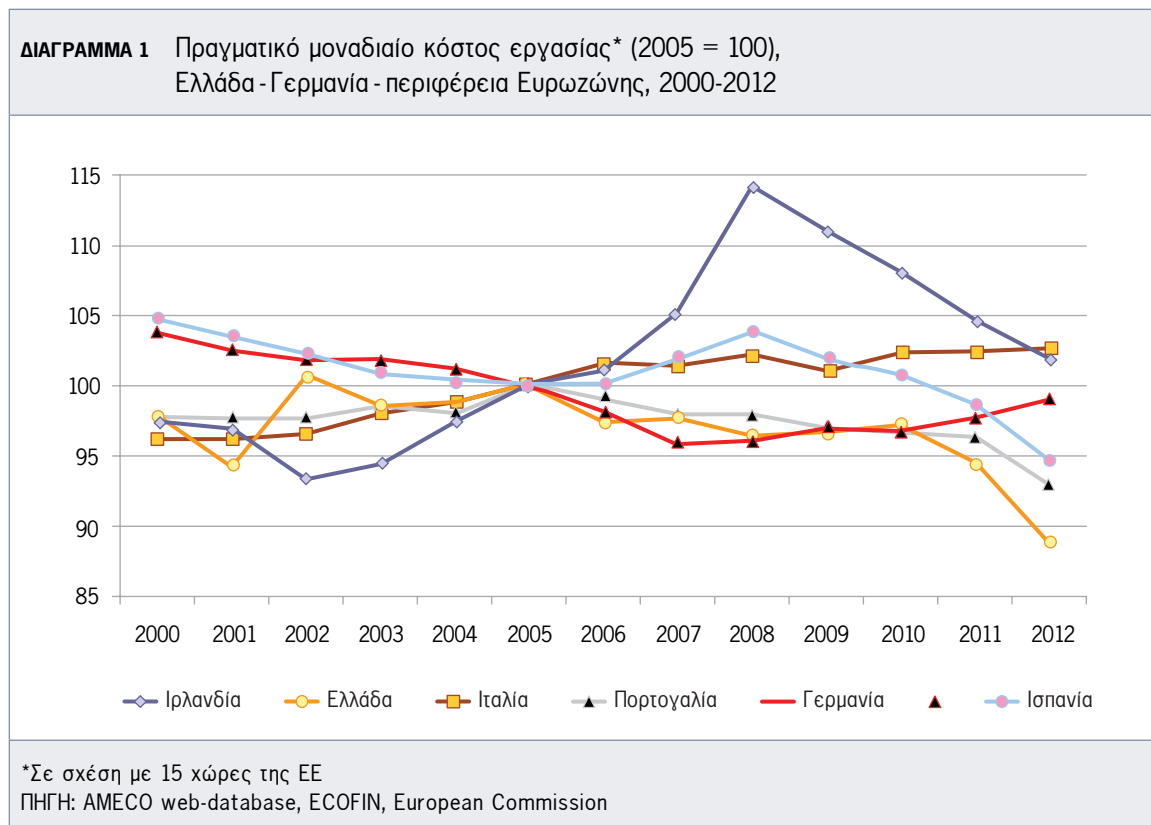
Το περιβάλλον των υψηλών εμποδίων εισόδου που περιγράφεται παραπάνω οδήγησε και σε τέσσερα ειδικότερα και πολύ σημαντικά προβλήματα που το καθένα ξεχωριστά και σε συνδυασμό συντηρούσαν τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Πρώτον, τα εμπόδια αυτά οδηγούν σε χαμηλή ένταση ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά. Εκτός από το υψηλό επίπεδο τιμών για τους Έλληνες καταναλωτές, αυτή η χαμηλή ένταση ανταγωνισμού σημαίνει στη συνέχεια και περιορισμένη δυνατότητα (ή ακόμη και κίνητρο) για ανταγωνισμό και στις διεθνείς αγορές, εφόσον οι επιχειρήσεις δεν έχουν δομηθεί κατάλληλα και εκπαιδευτεί σε αυτό το πεδίο. Συνεπώς, η έλλειψη επαρκούς ανταγωνισμού σε πολλούς κλάδους της ελληνικής αγοράς είναι από τους βασικούς παράγοντες που συντελούν και στη χαμηλή ανταγωνιστικότητα της οικονομίας. Δεύτερον,

οδήγησε σε ένα πολύ χαμηλό επίπεδο άμεσων ξένων επενδύσεων. Τρίτον, σε μικρό μέγεθος της μέσης επιχείρησης, γεγονός που από μόνο του καθιστά τον εξαγωγικό προσανατολισμό δυσχερή. Τέταρτον, σε χαμηλή καινοτομικότητα. Ακόμη και για τις σχετικά περισσότερο εξωστρεφείς επιχειρήσεις η συνήθης εικόνα είναι ότι γίνεται προς αυτές κυρίως μεταφορά τεχνογνωσίας και καινοτομιών από το εξωτερικό, οι εξαγωγές είναι σχετικά χαμηλής προστιθέμενης αξίας και λειτουργούν χωρίς επαρκή καθετοποίηση, συνήθως στα χαμηλότερης προστιθέμενης αξίας στάδια της παραγωγής. Για την Έρευνα και Ανάπτυξη, συνολικά, οι δαπάνες των επιχειρήσεων τείνουν να είναι πολύ χαμηλές, και η χρηματοδότησή τους γίνεται κυρίως μέσα από αναπτυξιακά και άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα, επιπρόσθετα με πολύ μικρή διασύνδεση της επιχειρηματικής με την επιστημονική κοινότητα.

Ως αποτέλεσμα όλων των παραπάνω, η παραγωγική βάση της χώρας βρέθηκε από τη μια πλευρά να μη μπορεί να ανταγωνιστεί τους χαμηλού κόστους παραγωγούς (ειδικότερα καθώς μια σειρά από τέτοιες χώρες ενδυνάμωσαν σταδιακά τη θέση τους στη διεθνή αγορά, ενώ και η διεύρυνση της ΕΕ επέτρεψε σε μια σειρά από χώρες σχετικά χαμηλού κόστους να αποκτήσουν ανταγωνιστικό πλεονέκτημα) και από την άλλη να μη μπορεί να ανταγωνισθεί ούτε σε όρους καινοτομίας και ποιότητας. Το διευρυνόμενο έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών και ειδικότερα στο εμπορικό ισοζύγιο αντανακλούσε αυτό το έλλειμμα ανταγωνιστικότητας. Η ελληνική ζήτηση μπορούσε να στραφεί είτε σε φθηνότερα προϊόντα από το εξωτερικό είτε σε υψηλότερης ποιότητας εισαγόμενα προϊόντα. Δεδομένης της αδυναμίας της παραγωγικής βάσης, η υιοθέτηση ενός «σκληρού» νομίσματος με την είσοδο στη νομισματική ένωση, συνέτεινε επίσης στην επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου, καθώς το εσωστρεφές τμήμα της οικονομίας ευνοήθηκε ακόμη περισσότερο σε σχέση με το εξωστρεφές τμήμα.

3. Η προσαρμογή της ανταγωνιστικότητας κατά την κρίση

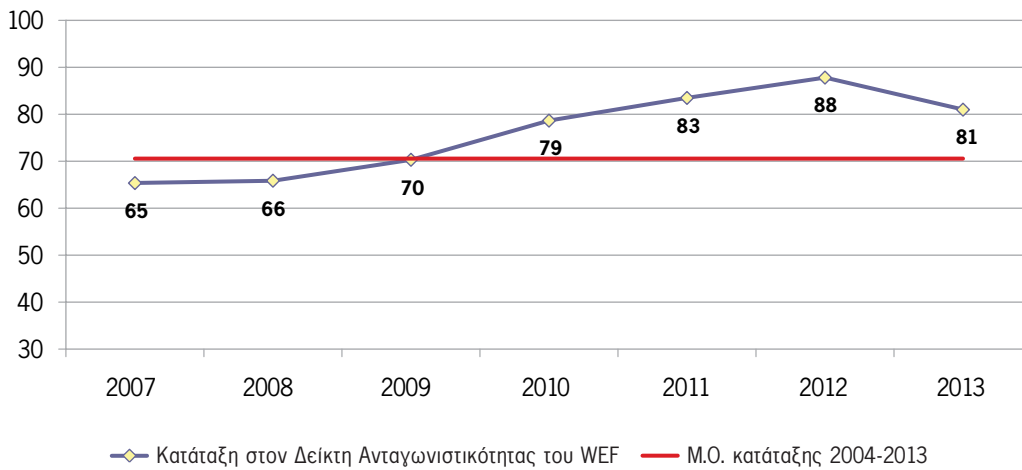
Ένα από τα βασικά στοιχεία της οικονομικής πολιτικής στο πλαίσιο του «μνημονίου» με τους εταίρους και πιστωτές αφορούσε τη μείωση του κόστους εργασίας. Αυτό έγινε στον δημόσιο τομέα της οικονομίας με άμεσες νομοθετικές παρεμβάσεις και στον ιδιωτικό, κυρίως μέσω της άρσης μιας σειράς περιορισμών στην αγορά εργασίας. Συνολικά, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 1, το μοναδιαίο κόστος εργασίας σε πραγματικούς όρους μειώθηκε σημαντικότερα από το 2009, γεγονός που, και από μόνο του αποτελεί μια θετική συμβολή στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας.

Η ανταγωνιστικότητα, όμως, όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, είναι ασφαλώς ένα σύνθετο μέγεθος και δεν εξαρτάται μόνο από το κόστος παραγωγής και σίγουρα όχι μόνο από το κόστος εργασίας. Μπορεί να μετρηθεί με διάφορους τρόπους. Οι εγκυρότεροι σύνθετοι δείκτες δείχνουν ότι η σημαντική και σταδιακή απώλεια ανταγωνιστικότητας που καταγραφόταν την τελευταία δεκαετία έχει πλέον αντιστραφεί κατά την τελευταία διετία (βλ. Διαγράμματα 2 και 3) αν και βέβαια αυτή παραμένει ακόμη σε χαμηλά επίπεδα.¹

¹ Η κανονικοποίηση την οποία εφαρμόζουμε στους δείκτες είναι απαραίτητη, καθώς ο αριθμός των κρατών που κατατάσσονται δεν είναι διαχρονικά σταθερός.

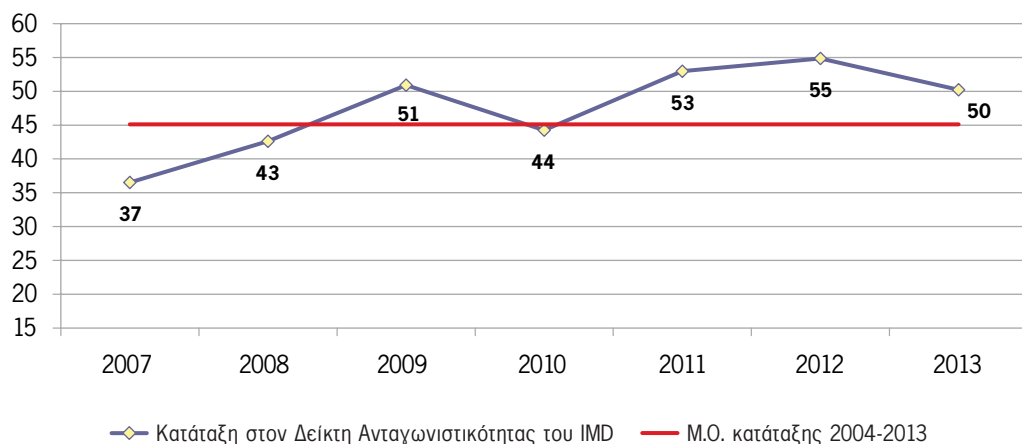
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 Κατάταξη Ελλάδας στον Δείκτη Ανταγωνιστικότητας του WEF*

* Η σειρά κατάταξης σε κάθε έτος είναι κανονικοποιημένη με βάση τον μέσο αριθμό χωρών που αξιολογήθηκαν από το WEF στην περίοδο 2004-2013 (132 χώρες).

ΠΗΓΗ: The Global Competitiveness Report, WEF, 2004-2013

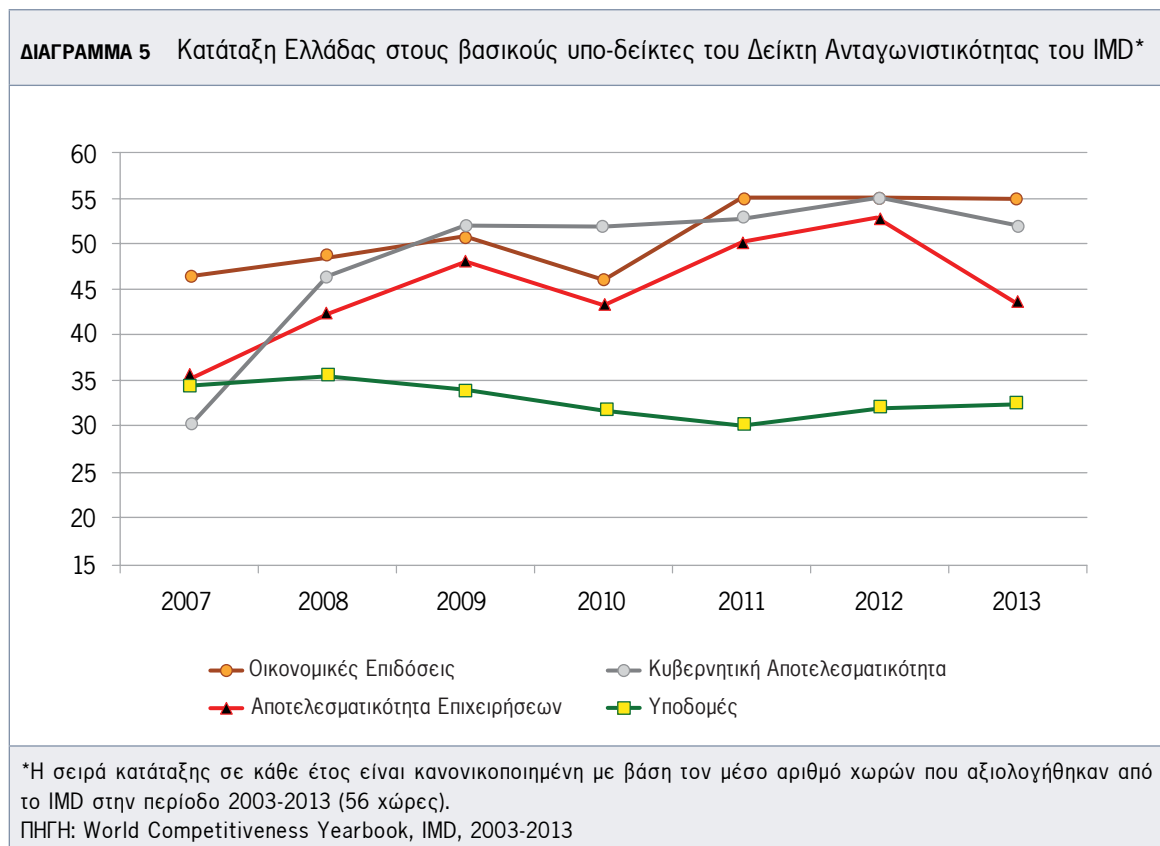
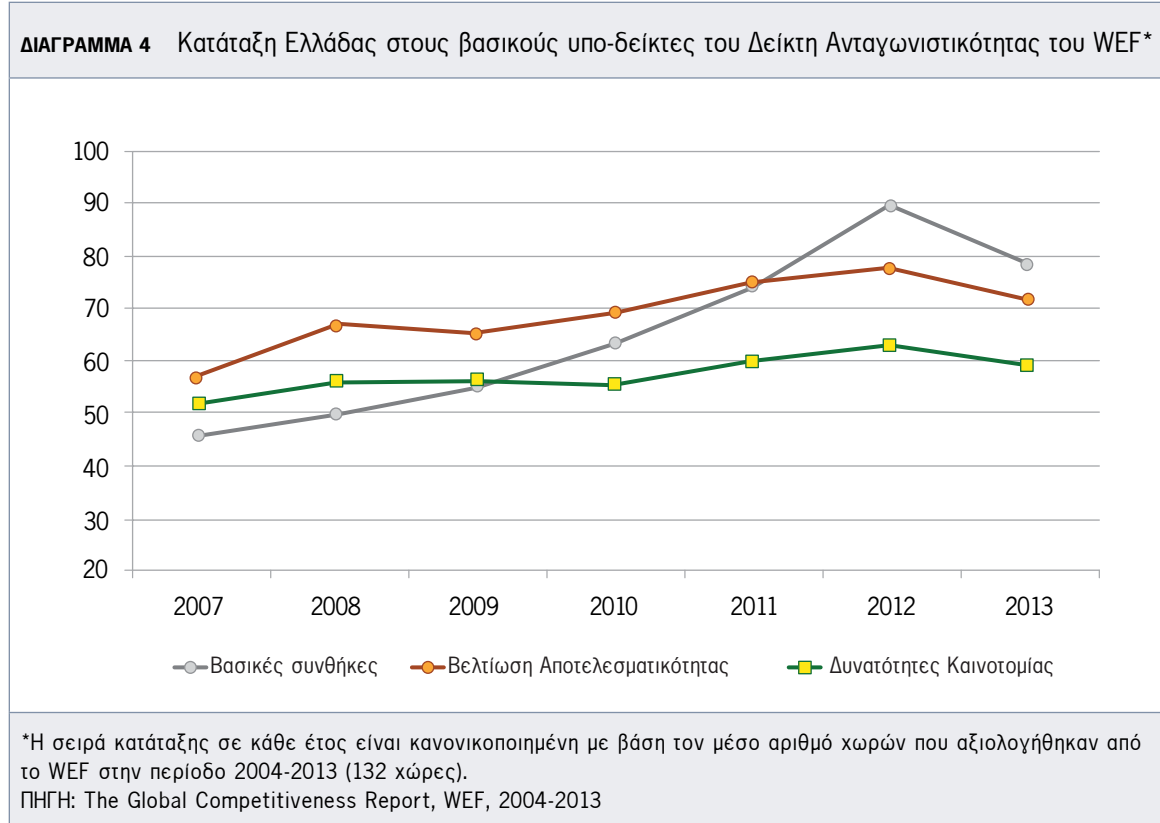
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 Κατάταξη Ελλάδας στον Δείκτη Ανταγωνιστικότητας του IMD*

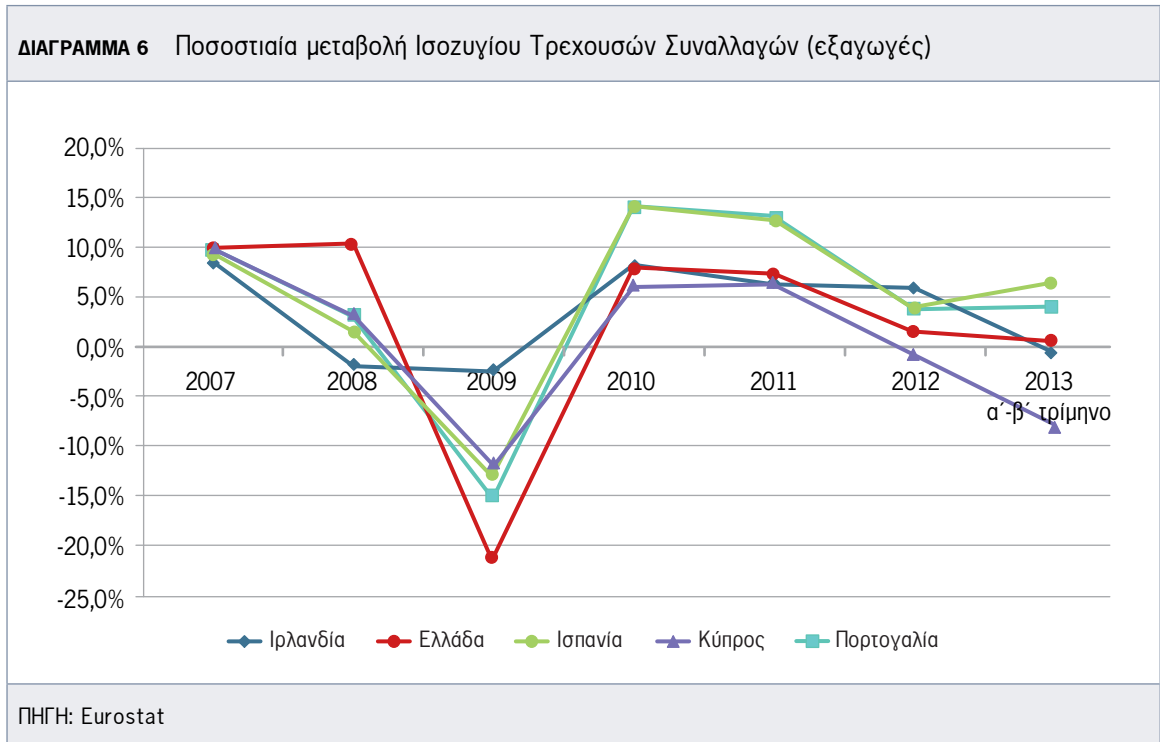
* Η σειρά της κατάταξης σε κάθε έτος είναι κανονικοποιημένη με βάση τον μέσο αριθμό χωρών που αξιολογήθηκαν από το IMD στην περίοδο 2003-2013 (56 χώρες).

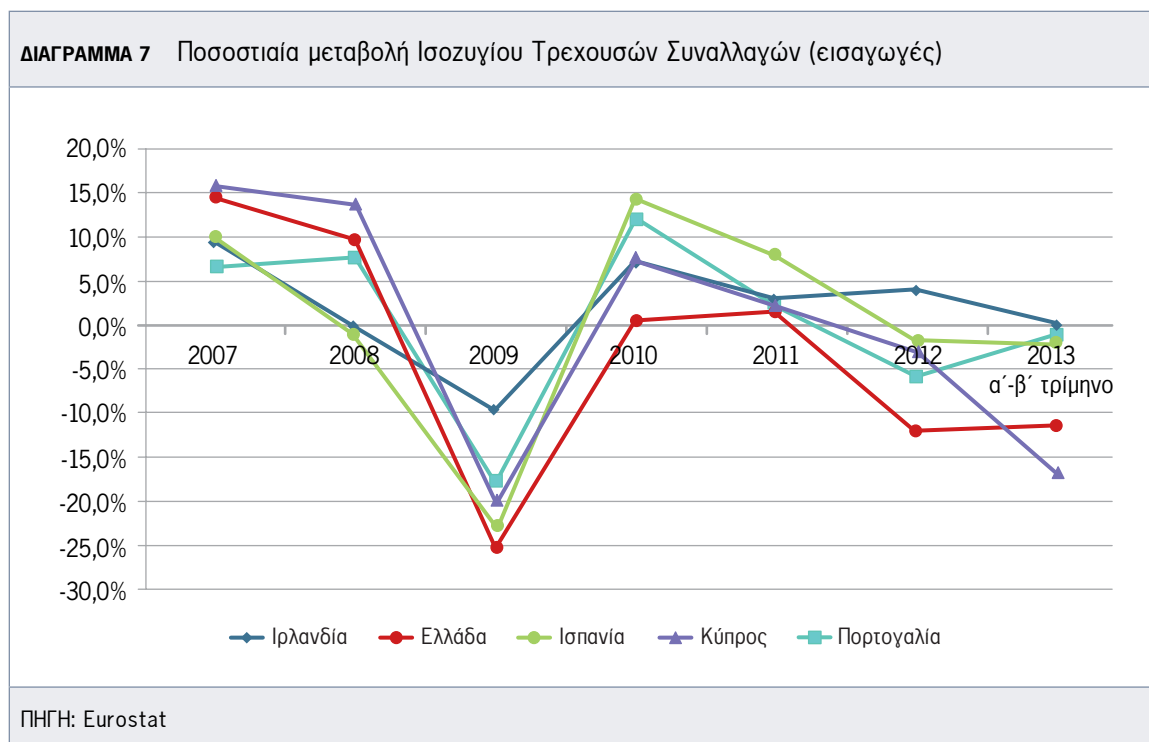
ΠΗΓΗ: World Competitiveness Yearbook, IMD, 2003-2013

Ενδιαφέρον παρουσιάζει επίσης η εξέλιξη των επιμέρους δεικτών που συντίθεται για τη δημιουργία των συνολικών δεικτών (βλ. Διαγράμματα 4 και 5), αν και η αντιστροφή της πορείας είναι υπερβολικά πρόσφατη για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Το ζητούμενο βέβαια είναι σε ποιο βαθμό η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας οδηγεί σε βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου και ειδικότερα μέσω της αύξησης των εξαγωγών και της υποκατάστασης των εισαγωγών. Η εικόνα εδώ είναι ακόμη μεικτή. Η σημαντικότερη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου που παρατηρείται στην τριετία οφείλεται κυρίως σε μείωση των εισαγωγών, που ακολουθεί φυσιολογικά και τη συνολική μείωση της εγχώριας ζήτησης. Αντίθετα, η αύξηση των εξαγωγών δεν φαίνεται να έχει αποκτήσει την απαραίτητη δυναμική. Τα Διαγράμματα 6 και 7 περιγράφουν τη σύγκριση σε αυτό το ζήτημα ανάμεσα στην Ελλάδα και άλλες χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας που έχουν επίσης βρεθεί σε κρίση, βάσει στοιχείων της Eurostat για το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Συνολικά, μια αποτίμηση της κατάστασης κατά την τρέχουσα τριετία πρέπει να περιλαμβάνει τα παρακάτω στοιχεία. Η περιοριστική δημοσιονομική πολιτική και η απελευθέρωση της αγοράς εργασίας οδήγησαν σε σημαντική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας μέσω της μείωσης του κόστους εργασίας. Όμως, δεν έχει υπάρξει εξίσου σημαντική πρόοδος σε λοιπές πλευρές της ανταγωνιστικότητας και αυτό καταγράφεται με τη σημαντική υστέρηση των επενδύσεων και την έλλειψη δυναμικής στις εξαγωγές. Οι κύριοι παράγοντες στους οποίους οφείλεται η έλλειψη προόδου σε αυτό το σημείο είναι ότι καθυστερούν ορισμένα κομβικά μέτρα απελευθέρωσης των αγορών προϊόντων και υπηρεσιών, σε συνδυασμό με το ότι δεν έχει ακόμη υπάρξει επαρκής μεταρρύθμιση στον δημόσιο τομέα και ειδικότερα στη σχέση που αυτός έχει με την επιχειρηματικότητα. Γενικότερα, η σημασία της καταπολέμησης της γραφειοκρατίας και της δημιουργίας ενός περισσότερο αποτελεσματικού δημόσιου τομέα και γενικότερα η άρση των εμποδίων για την είσοδο και τη δραστηριοποίηση στις αγορές έχει υποτιμηθεί κατά την τρέχουσα κρίση.

Φυσικά, η συσσωρευμένη ύφεση ασφαλώς δεν βοηθά και ειδικότερα ο συνδυασμός της έλλειψης ρευστότητας και η υστέρηση της εσωτερικής ζήτησης δεν έχουν ευνοήσει την ανάπτυξη των επενδύσεων. Παρομοίως, και για τους ίδιους λόγους, η καθαρή κερδοφορία σε πολλούς κλάδους έχει μειωθεί σημαντικά, με αποτέλεσμα σημαντική μείωση του αριθμού των επιχειρήσεων σε αυτούς. Οι Πίνακες Π1 και Π2 στο Παράρτημα καταγράφουν τη μεταβολή του αριθμού των επιχειρήσεων και είναι εμφανές ότι δεν έχουν επηρεαστεί όλοι οι κλάδοι με τον ίδιο τρόπο αλλά υπάρχει μια γενική τάση μείωσης του αριθμού.

Έχει μάλιστα ενδιαφέρον και ιδιαίτερη σημασία να μελετήσει κανείς με περισσότερη λεπτομέρεια το πώς έχει επηρεάσει η τρέχουσα κρίση επιχειρήσεις που έχουν διαφορετικά μεταξύ τους χαρακτηριστικά. Ειδικότερα, σε έρευνα που έγινε πρόσφατα στις 2.000 μεγαλύτερες επιχειρήσεις της χώρας μελετήθηκε η στρατηγική ταυτότητα αυτού του τμήματος των επιχειρήσεων της χώρας.² Από τα αποτελέσματα τεκμηριώθηκε ότι οι επιχειρήσεις που είχαν καλύτερα αποτελέσματα κατά την κρίση ήταν όσες κατάφεραν να υποκαταστήσουν απώλειες στη εσωτερική αγορά με εξωτερική ζήτηση. Όμως αυτό διαπιστώνεται ότι το πέτυχαν κυρίως

² Η έρευνα έγινε στο πλαίσιο μελέτης του IOBE, σε ερευνητικό έργο για τον ΣΕΒ («Έρευνα στις επιχειρήσεις για την πρόβλεψη των μεταβολών στα περιφερειακά παραγωγικά συστήματα και τις τοπικές αγορές εργασίας»).

οι επιχειρήσεις που είχαν ήδη δραστηριοποιηθεί στις διεθνείς αγορές πριν την έναρξη της κρίσης και πολύ λίγες κατόρθωσαν να αλλάξουν προσανατολισμό. Επιπρόσθετα, η καινοτομία τείνει να συνδέεται θετικά και ισχυρά με τις εξαγωγές, δηλαδή χωρίς συνεχή έμφαση στην ποιότητα και στη διαρκή αναβάθμιση των προϊόντων είναι πολύ δύσκολο μια ελληνική επιχείρηση να είναι ανταγωνιστική σε διεθνές επίπεδο. Επίσης, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις τείνουν να έχουν καλύτερες επιδόσεις σε οικονομικό και τεχνολογικό επίπεδο.

4. Οι συνθήκες για ανάπτυξη, εξωστρέφεια και ανταγωνιστικότητα

Ουσιαστική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας από τη σημερινή της αφετηρία μπορεί να αποτελέσει μόνο ένα σταδιακά αυξανόμενο επενδυτικό κύμα, τόσο από επιχειρήσεις που ήδη δραστηριοποιούνται στην αγορά αλλά ειδικότερα και από νέα επιχειρηματικότητα. Αυτές οι επενδύσεις ελπίζεται ότι θα μπορούν να γυρίσουν τη σελίδα για τη χώρα και να εκφράσουν τη ρήξη με τις πρακτικές του παρελθόντος, της σε πολύ μεγάλο βαθμό κρατικοδίαιτης επιχειρηματικότητας και του χαμηλού βαθμού ανταγωνισμού και καινοτομίας. Ταυτόχρονα, θα οδηγήσουν σταδιακά σε αύξηση των εξαγωγών αγαθών και υπηρεσιών και στην υποκατάσταση εισαγωγών.

Αν και ορισμένοι οικονομολόγοι ή πολιτικοί επιστήμονες μπορεί να ισχυρίζονται ότι η ανάπτυξη απαιτεί την άμεση εμπλοκή του κράτους και των διάφορων μηχανισμών του με την επιλεκτική υποστήριξη κλάδων ή ακόμη και επιχειρήσεων που θα αποτελέσουν τους νέους «εθνικούς πρωταθλητές», στην πραγματικότητα μια τέτοια επιλογή οδηγεί με μεγάλη πιθανότητα στην αναπαραγωγή παθογενειών που χαρακτήρισαν τις πρόσφατες δεκαετίες. Ο ρόλος της οικονομικής πολιτικής δεν μπορεί ούτε πρέπει να είναι η υποκατάσταση της επιχειρηματικότητας. Αντίθετα, είναι απολύτως κρίσιμο η πολιτική να εκφράσει επείγοντως και με σαφήνεια ότι θα υπάρξει πλέον πλήρης κατανόηση και σεβασμός των διακριτών ρόλων και της απόστασης και ουδετερότητας που πρέπει να τηρείται ανάμεσα στις κρατικές και τις επιχειρηματικές λειτουργίες. Πέρα από τη δημοσιονομική σταθεροποίηση και την κατά το δυνατόν συντομότερη σταδιακή αύξηση της εγχώριας ζήτησης, οι κύριες προτεραιότητες της οικονομικής πολιτικής, ώστε να υποβοηθηθούν οι επενδύσεις, πρέπει να είναι η δημιουργία συνθηκών για τη σταδιακή εξομάλυνση των όρων χρηματοδότησης, η αποτελεσματική χρήση δημόσιων επενδύσεων, ώστε έργα απαραίτητης βασικής υποδομής να λειτουργήσουν ως καταλύτες και η προώθηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και ιδίως αυτών που αποσαφηνίζουν τις σχέσεις του δημόσιου τομέα από τη μια πλευρά και επιχειρήσεων από την άλλη.

Ειδικότερα οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν από δεκαετίες μείζονα ζητούμενα, όπως ένα σταθερό και απλό φορολογικό σύστημα, την ουσιαστική καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και εισφοροδιαφυγής, τη λειτουργική αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών στις δημόσιες υπηρεσίες και τον εκσυγχρονισμό της λειτουργίας του δικαστικού συστήματος. Χωρίς αυτές τις τομές, πρέπει να είναι σαφές ότι δεν μπορεί να υπάρξει μετάβαση σε ένα νέο αναπτυξιακό πρότυπο. Επιπλέον όμως υπάρχει μια σειρά από σημαντικές θεσμικές μεταρρυθμίσεις, περισσότερο εξειδικευμένες και απαραίτητες για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας – αυτές αφορούν το Κτηματολόγιο, το Περιουσιολόγιο Ακινήτων, τον Περιφερειακό Χωροταξικό Σχεδιασμό και τον Κλαδικό Χωροταξικό Σχεδιασμό. Επιπρόσθετα, συγκεκριμένες στοχευμένες παρεμβάσεις για τη δημιουργία ενός αποτελεσματικότερου θεσμικού ρυθμιστικού πλαισίου μπορούν να προσελκύσουν σημαντικές επενδύσεις στον τομέα της Ενέργειας, της Υγείας, της Περιβαλλοντικής Βιομηχανίας και του κλάδου Πληροφορικής-Κινητών Επικοινωνιών.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να τονιστεί ότι μια μεταρρυθμιστική πολιτική δεν μπορεί να εξαντλείται στις απαραίτητες νομοθετικές παρεμβάσεις. Βασικός όρος για μια επιτυχημένη συνέχιση των μεταρρυθμίσεων είναι η δημιουργία ενός αξιόπιστου συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησής τους, που θα εξασφαλίζει την εφαρμογή των μεταρρυθμιστικών σταδίων στους κατάλληλους χρόνους, θα ελέγχει την αποτελεσματικότητά τους, όπως επίσης και την προσαρμοστικότητά τους, όπου κάτι τέτοιο χρειαστεί. Η εξασφάλιση και κινητοποίηση εξειδικευμένων ανθρώπινων πόρων, ο συντονισμός μεταξύ των αρμόδιων υπηρεσιών και η

συγκέντρωση των απαραίτητων κεφαλαίων αποτελούν επίσης όρους για την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων στην πράξη.

Στην επόμενη ενότητα εξετάζονται σε μεγαλύτερο βάθος ορισμένες περισσότερο εξειδικευμένες μεταρρυθμίσεις σε τέσσερις συγκεκριμένους τομείς. Η υιοθέτησή τους το συντομότερο δυνατό θα αλλάξει τους «κανόνες του παιχνιδιού» και μπορεί να συμβάλει σημαντικά στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας στους κλάδους της ελληνικής οικονομίας και, άμεσα ή έμμεσα, στην εξωστρέφεια.

5. Διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που επηρεάζουν άμεσα τη λειτουργία των επιχειρήσεων

5.1 Διαρθρωτικές αλλαγές για την ενίσχυση του ανταγωνισμού

Όπως ήδη αναφέρθηκε παραπάνω, οι αγορές παραγωγής προϊόντων και υπηρεσιών στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται από σημαντικούς περιορισμούς. Οι περιορισμοί συνίστανται κυρίως σε ρητά εμπόδια εισόδου, αυστηρές προϋποθέσεις χορήγησης αδειών, γεωγραφικούς περιορισμούς, διοικητικά καθορισμένες ελάχιστες αμοιβές και άλλα σχετικά. Ανεξαρτήτως του τύπου τους, αυτοί οι περιορισμοί εμποδίζουν την ανάπτυξη των αγορών και την επικράτηση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού προς ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα των επιπτώσεών τους αποτελεί το γεγονός ότι, παρά τις σημαντικές περικοπές αμοιβών και το πολύ υψηλό επίπεδο ανεργίας στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, οι τιμές σε πολλά προϊόντα και υπηρεσίες δεν έχουν προσαρμοστεί ανάλογα και μόνο κατά το 2013, δηλαδή με σημαντική υστέρηση, καταγράφηκε μια σημαντική αποκλιμάκωση τιμών σε πολλούς κλάδους.

Στο πλαίσιο του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής έχουν θεσμοθετηθεί μεταρρυθμίσεις «ανοίγματος» των αγορών σε διάφορους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Ενδεικτικά, με τον Νόμο 3959/2011 για την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού, η Επιτροπή Ανταγωνισμού ορίζεται ως αρμόδια για την τήρηση των διατάξεων του συγκεκριμένου νόμου. Παράλληλα υπήρξε μια σειρά από εξειδικευμένες νομοθετικές παρεμβάσεις. Ενδεικτικά, με τον Νόμο 3872/2010 επιτράπηκε σε κρουαζιερόπλοια με σημαία τρίτης χώρας να χρησιμοποιούν ελληνικά λιμάνια, ενώ με τον Νόμο 3887/2010 προβλέφθηκε η βαθμιαία απελευθέρωση των οδικών μεταφορών σε διάστημα περίπου 2 ετών.

Πολύ πρόσφατα (Νοέμβριος 2013), ο ΟΟΣΑ και το Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας ολοκλήρωσαν τη λεπτομερή αξιολόγηση του θεσμικού πλαισίου στους τομείς της επεξεργασίας τροφίμων, λιανικού εμπορίου, οικοδομικών υλικών και τουρισμού. Σκοπός αυτής της μελέτης ήταν η εξέταση των νόμων και κανονισμών που διέπουν τέσσερις βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας για τον εντοπισμό μη αναγκαίων περιορισμών σχετικά με τον ανταγωνισμό και η πρόταση αλλαγών για την τόνωση της ανάπτυξης στους συγκεκριμένους κλάδους.³ Εξετάστηκαν 555 νομοθετικές διατάξεις και κανονισμοί και υπήρξαν συστάσεις στις 329 περιπτώσεις. Εκτιμήθηκε ότι, από την εφαρμογή αυτού του πλέγματος μεταρρυθμίσεων το ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας θα μπορούσε να αυξηθεί κατά περίπου € 5,2 δισ. Επομένως, η άμεση υλοποίησή τους κρίνεται ιδιαίτερα κρίσιμη για την ανάπτυξη στις υπό μελέτη αγορές και γενικότερα για τη χώρα. Ορισμένα από τα συμπεράσματα της μελέτης παρατίθενται πολύ συνοπτικά στους Πίνακες 1 και 2.

³ <http://www.oecd.org/daf/competition/Greece-Competition-Assessment-2013.pdf>

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Κανονισμοί που εξετάστηκαν						
	Επεξεργασία τροφίμων	Λιανεμπόριο	Οικοδομικά υλικά	Τουρισμός	Οριζόντια νομοθεσία	Σύνολο
Συστάσεις	54	129	32	76	38	329
Διοικητικό Βάρος	1	15	1	19	4	40
Όχι συστάσεις για αλλαγή	45	66	13	37	25	186
Σύνολο	100	210	46	132	67	555

ΠΗΓΗ: <http://www.oecd.org/daf/competition/Greece-Competition-Assessment-2013.pdf>

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Σύνοψη των θετικών επιδράσεων μελέτης ΟΟΣΑ ποσοτικοποιημένες ανά θέμα: 66 διατάξεις από τις 329			
Θέμα	Όφελος	Αριθμός διατάξεων που επηρεάζονται	Αξία, Ευρώ Εκατ.
"Φρέσκο" γάλα	€ 33m (όφελος καταναλωτή/έτος)	2	33,0
Εισφορά για το αλεύρι	€ 8 εκατ.-11 εκατ. (αξία εισφορών/έτος)	1	8,0
Εμπόριο τις Κυριακές	30.000 νέες θέσεις εργασίας	3	
Εμπόριο τις Κυριακές	€ 2.5 δισ. (ετήσια δαπάνη)		2.500,0
Εκπτώσεις	€ 740 εκατ. (ετήσιος κύκλος εργασιών)	9	740,0
OTCs	€ 102 εκατ. (όφελος καταναλωτή/έτος)	23	102,0
Μαρίνες	€ 2.3 εκατ. (ετήσιος κύκλος εργασιών)	10	2,3
Κρουαζιέρες	€ 65 εκατ. (ετήσιος κύκλος εργασιών)	4	65,0
Διαφήμιση	€ 1.8 δισ. (όφελος καταναλωτή/έτος)	14	1.800,0

ΠΗΓΗ: <http://www.oecd.org/daf/competition/Greece-Competition-Assessment-2013.pdf>

5.2 Διαρθρωτικές αλλαγές για τη διευκόλυνση των επενδύσεων

Η ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας καθυστερεί επίσης και λόγω κανονιστικών προσκομμάτων που υφίστανται στην αδειοδότηση επενδυτικών σχεδίων. Προσπάθειες επιτάχυνσης των συγκεκριμένων διαδικασιών για πολύ μεγάλης κλίμακας επενδύσεις έχουν γίνει με τον νόμο «Fast Track» (Ν. 3894/2010), καθώς και με τον νόμο «για μια Επιχειρηματικά Φιλική Ελλάδα» (Ν. 4072/2012), κυρίως μέσω του περιορισμού του ελάχιστου μεγέθους επένδυσης που μπορεί να ενταχθεί σε καθεστώς γρήγορης αδειοδότησης. Στον δεύτερο αυτό νόμο περιλαμβάνεται και η δημιουργία του Γενικού Εμπορικού Μητρώου (Γ.Ε.ΜΗ.), με τον οποίο διευκολύνθηκε η σύσταση εμπορικών εταιρειών, περιορίζοντας τη σχετική γραφειοκρατία. Όμως στο Γ.Ε.ΜΗ. δε μπορούν να ενταχθούν οι βιομηχανικές επιχειρήσεις. Ο πλέον πρόσφατος Επενδυτικός Νόμος (Ν. 4146/2013) αποβλέπει κυρίως στη διευκόλυνση των επιχειρηγήσεων και ρευστότητας.

Ωστόσο, εξακολουθούν να υπάρχουν σημαντικές ελλείψεις και να σημειώνονται καθυστερήσεις στις αδειοδοτικές διαδικασίες για επενδύσεις. Λαμβάνοντας υπόψη τον κομβικό ρόλο των επενδυτικών δαπανών στην επιστροφή της ελληνικής οικονομίας σε τροχιά ανάπτυξης, πρέπει να ληφθούν όλα τα αναγκαία μέτρα για τη δημιουργία ενός υποστηρικτικού προς τις επενδύσεις περιβάλλοντος. Σε αυτά συγκαταλέγονται πρωτίστως η επέκταση της λειτουργίας του Γ.Ε.Μ.Η. και στις υπόλοιπες μορφές επιχειρήσεων, η ηλεκτρονική δικτύωση των δημόσιων φορέων και ο καλύτερος συντονισμός αυτών σε ζητήματα αδειοδότησης, καθώς και η άμεση εφαρμογή του Ν. 4014/2012 που αφορά στις περιβαλλοντικές αδειοδοτήσεις.

5.3 Διευκόλυνση του εξωτερικού εμπορίου

Όπως ήδη αναφέρθηκε και παραπάνω, ένα από τα βασικότερα συστατικά της στρατηγικής για την ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας και, αναμφισβήτητα, πυλώνας του νέου προτύπου ανάπτυξης για την Ελλάδα είναι η ώθηση των εξαγωγών. Ειδικά κάτω από τους περιορισμούς της εγχώριας ζήτησης, που δεν αναμένεται να μπορεί να αναπτυχθεί με γρήγορους ρυθμούς, η στρόφη προς το διασυνοριακό εμπόριο για εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα είναι απαραίτητη για την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας.

Καθώς το ζήτημα είναι υψηλής σημασίας, έχει καταρτισθεί η «Εθνική Στρατηγική και Οδικός Χάρτης για τη Διευκόλυνση του Εξωτερικού Εμπορίου 2012-2015» και έχει θέσει ως βασικούς στόχους τη μείωση των διοικητικών βαρών και των διαρθρωτικών προβλημάτων για τη διεξαγωγή του διασυνοριακού εμπορίου. Η στρατηγική επικεντρώνεται στην αναθεώρηση των υφιστάμενων διαδικασιών, τόσο σε προ-τελωνιακό όσο και τελωνιακό επίπεδο, με σκοπό την ορθολογική οργάνωση και απλοποίησή τους, μειώνοντας έτσι τον χρόνο και το διοικητικό κόστος για την υλοποίηση των εξαγωγών. Επιπλέον στόχος είναι η λειτουργία ενός ενιαίου και ολοκληρωμένου πληροφοριακού συστήματος, η υπηρεσία μιας στάσης για τη διευκόλυνση των εξαγωγών (Ενιαία Θυρίδα - Single Window). Σύμφωνα με την Επιχειρησιακή Συντονιστική Επιτροπή για τη Διευκόλυνση του Εξωτερικού Εμπορίου, σημαντική πρόοδος και μεταρρυθμίσεις έχουν ήδη επιτευχθεί, με άμεσο αντίκτυπο τη μείωση του χρόνου και του κόστους των διαδικασιών εξαγωγής και τον όγκο των εγγράφων.

5.4 Εκσυγχρονισμός του συστήματος δημόσιων προμηθειών

Καθώς οι δημόσιες προμήθειες αντιστοιχούν περίπου στο 16%-20% του ΑΕΠ στην ΕΕ, έχουν προσελκύσει ιδιαίτερως την προσοχή των φορέων σχεδιασμού πολιτικής σε χώρες οι οποίες βρίσκονται σε διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής και μπορούν να αποτελέσουν ένα κρίσιμο εργαλείο για την επίτευξη σημαντικής περιστολής των δημόσιων δαπανών. Άλλωστε, μέχρι και πρόσφατα στην Ελλάδα, κατά τις διαδικασίες κρατικών προμηθειών σε αγαθά και υπηρεσίες, καθώς και σε διαγωνισμούς για δημόσια έργα, δεν τηρούνταν πάντα βασικές προϋποθέσεις διασφάλισης της διαφάνειάς τους και του αποτελεσματικού σχεδιασμού, με αποτέλεσμα το μέσο κόστος ανά προμήθεια να κρίνεται ως υψηλό. Διεθνώς, η ενίσχυση της διαφάνειας στις διαδικασίες

κρατικών προμηθειών συντελεί στην αύξηση του ανταγωνισμού μεταξύ των δυνητικών προμηθευτών, οδηγεί σε μείωση των τιμών και διασφαλίζει υψηλότερη ποιότητα παρεχόμενων δημόσιων υπηρεσιών προς τους πολίτες.

Στο πλαίσιο της διαδικασίας δημοσιονομικής προσαρμογής εγχωρίως, αποτελεί τεράστια πρόκληση και ευκαιρία για τους διαμορφωτές πολιτικής να υλοποιήσουν μεταρρυθμίσεις στις διαδικασίες πραγματοποίησης δημόσιων προμηθειών και ανάθεσης έργων, που θα δρομολογήσουν εξελίξεις προς αυτές τις κατευθύνσεις. Ήδη έχει ιδρυθεί και οργανωθεί η Ενιαία Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων (Ν. 4013/2011). Όμως, σχεδόν το σύνολο των βασικών μεταρρυθμίσεων στο πεδίο των δημόσιων προμηθειών και αναθέσεων βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησής τους, αναδεικνύοντας τις καθυστερήσεις που έχουν σημειωθεί. Στις υλοποιούμενες μεταρρυθμίσεις περιλαμβάνονται:

- ▼ Η εφαρμογή ηλεκτρονικών λύσεων σε όλα τα στάδια των διαδικασιών (ηλεκτρονικές προκηρύξεις, ηλεκτρονικές προσφορές, ηλεκτρονικός πλειστηριασμός κ.ά.) και η δημιουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας. Πρόσφατα, θεσμοθετήθηκε το Εθνικό Σύστημα Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ - Ν. 4155/2013), η λειτουργία του οποίου κάνει υποχρεωτική τη χρήση της ηλεκτρονικής διαδικασίας για την πραγματοποίηση όλων των προμηθειών προϊόντων, υπηρεσιών και των αναθέσεων έργων (από 1η Ιουλίου 2013), με σταδιακή επέκταση της εφαρμογής σε όλους τους φορείς του δημόσιου τομέα (μέχρι και την 1η Οκτωβρίου 2015).
- ▼ Η απλοποίηση του νομοθετικού πλαισίου για τα θέματα διενέργειας δημόσιων συμβάσεων.
- ▼ Η συγκέντρωση των διαδικασιών από τις αναθέτουσες αρχές.

6. Τελικές παρατηρήσεις

Ένα απαραίτητο πρώτο βήμα για τη χάραξη της οικονομικής πολιτικής είναι να γίνει κατανοητό ότι, παρά τη δημοσιονομική σταθεροποίηση, το κυρίως ζητούμενο, που είναι μια στροφή προς εξωστρέφηση και νέα επιχειρηματικότητα και τις αντίστοιχες επενδύσεις που θα την στηρίζουν, ως συνθήκη για ένα συστηματικά υγιές εξωτερικό ισοζύγιο, δεν έχει ακόμη επιτευχθεί. Η πολύ σημαντική μείωση του κόστους εργασίας, όπως και αυτή της εγχώριας ζήτησης, αποδείχτηκε ότι από μόνες τους δεν ήταν επαρκείς συνθήκες, ώστε να στραφούν οι επιχειρήσεις προς το εξωτερικό ούτε για να καταφέρουν να είναι ανθεκτικές στον διεθνή ανταγωνισμό.

Ενώ οι σχετικές τιμές και τα κίνητρα έχουν αλλάξει την τελευταία τριετία προς όφελος των εξωστρεφών επιχειρήσεων, εξακολουθούν να υπάρχουν πολύ σημαντικά εμπόδια στη γνήσια επιχειρηματικότητα που συνολικά κρατούν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας χαμηλότερα από το επιθυμητό σημείο. Αυτά τα εμπόδια σχετίζονται κυρίως με τη λειτουργία του δημόσιου τομέα και ειδικότερα με τον τρόπο που αυτό σχετίζεται με τις επιχειρήσεις, μια σχέση που χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα και, συνακόλουθα, αδιαφάνεια. Πρόοδος σε αυτό το κομβικό σημείο είναι επείγοντως και απολύτως απαραίτητη για να μειωθεί το κόστος εισόδου στις αγορές και να διασαφηνισθούν οι κανόνες του παιχνιδιού, με πολλαπλά οφέλη για τις επενδύσεις, την επιχειρηματικότητα, τις εξαγωγές και εντέλει την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

7. Παράρτημα

ΠΙΝΑΚΑΣ Π1 Διαχρονική εξέλιξη αριθμού επιχειρήσεων (εκτός ατομικών)						
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ* ΕΚΤΟΣ ΤΩΝ ΑΤΟΜΙΚΩΝ (σε χιλιάδες)						
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας κατά ΣΤΑΚΟΔ-08	2008	2009	2010	2011	2012	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (2009-2012)
A. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	110,64	46,4	47,47	42,65	34,12	-25,5%
B. Ορυχεία και λατομεία	0,65	0,7	0,7	0,82	0,42	-10,3%
Γ. Μεταποίηση	55,93	57,17	48,9	39,2	34,62	-11,3%
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	0,39	0,32	0,45	0,4	0,57	9,6%
Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	0,30	0,2	0,35	0,55	0,2	-9,8%
ΣΤ. Κατασκευές	52,33	48,27	43,97	32,25	21,82	-19,6%
Ζ. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	133,98	101,35	88,97	81,15	68,1	-15,6%
Η. Μεταφορά και αποθήκευση	19,58	10,25	9,32	8,42	6,55	-24,0%
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	48,34	44,35	44,62	42,2	38,65	-5,4%
Ι. Ενημέρωση και επικοινωνία	2,61	3,27	2,15	1,77	1,72	-9,9%
Κ. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	3,85	2,1	1,47	2,37	2,37	-11,4%
Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	2,53	1,3	0,75	0,82	0,72	-26,9%
Μ. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	45,12	30,65	28,225	29,5	28,17	-11,1%
Ν. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	6,43	4,9	5,1	5,55	4,22	-10,0%
Ο. Εκπαίδευση	10,61	8,4	9,05	9,35	7,9	-7,1%
Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	11,89	6,62	6,85	8,1	7,92	-9,7%
Ρ. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	5,09	3,05	2,125	2,1	2,45	-16,7%
Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	15,32	10	9,8	10,62	8,57	-13,5%
ΣΥΝΟΛΟ	385,77	379,4	350,3	318,12	269,2	-8,6%

*Βάσει στοιχείων για αυτοαπασχολούμενους με προσωπικό από την ΕΕΔ της ΕΛΣΤΑΤ
ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

ΠΙΝΑΚΑΣ Π2 Διαχρονική εξέλιξη αριθμού επιχειρήσεων (ατομικών)						
ΑΤΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ* (σε χιλιάδες)						
Κλάδοι Οικονομικής Δραστηριότητας κατά ΣΤΑΚΟΔ-08	2008	2009	2010	2011	2012	Μέσος Ετήσιος Ρυθμός Μεταβολής (2009-2012)
A. Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	321,78	335,62	347,02	322,5	322,2	0,0%
B. Ορυχεία και λατομεία	0,42	0,47	0,62	0,8	0,75	15,5%
Γ. Μεταποίηση	60,45	51,57	54,35	54,0	49,77	-4,7%
Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού και κλιματισμού	0,28	0,15	0,07	0,1	0,17	-11,4%
Ε. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων και δραστηριότητες εξυγίανσης	0,72	0,72	0,7	0,4	0,25	-23,3%
ΣΤ. Κατασκευές	61,67	60,17	59,6	56,3	61,05	-0,3%
Z. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων και μοτοσικλετών	217,60	212,1	201,57	196,6	186,45	-3,8%
H. Μεταφορά και αποθήκευση	47,66	52,92	51,5	52,3	52,02	2,2%
Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης	47,37	48,92	50,12	50,3	51,05	1,9%
I. Ενημέρωση και επικοινωνία	5,64	6,37	6,12	6,3	5,3	-1,6%
K. Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες	9,70	9,62	8,85	9,4	9,67	-0,1%
Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	4,91	4,42	3,85	3,3	2,82	-12,9%
M. Επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες	86,83	88,47	94,32	101,2	102,57	4,3%
N. Διοικητικές και υποστηρικτικές δραστηριότητες	5,65	7,52	8,85	7,7	5,07	-2,7%
O. Εκπαίδευση	15,69	16,75	16,45	15,8	12,77	-5,0%
Π. Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας και κοινωνικής μέριμνας	29,37	27,92	31,15	32,3	28,42	-0,8%
P. Τέχνες, διασκέδαση και ψυχαγωγία	11,18	10,4	11,05	12,0	10,77	-0,9%
Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	27,91	27,8	29,05	26,9	24,82	-2,9%
ΣΥΝΟΛΟ	959,96	967,5	979,47	951,3	930,05	-0,8%

*Βάσει στοιχείων για αυτοαπασχολούμενους χωρίς προσωπικό από την ΕΕΔ της ΕΛΣΤΑΤ
ΠΗΓΗ: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού